

Гюлтекін О. О.
*аспірант кафедри земельного кадастру,
Національний університет
біоресурсів і природокористування України*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-285-5-8>

СТИМУЛЮВАННЯ РЕКРЕАЦІЙНОГО ЛІСОКОРИСТУВАННЯ ЯК ПРІОРИТЕТ НИЗЬКОВУГЛЕЦЕВОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ПОГЛИБЛЕННЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

В останні роки у світі сформувалася нова інституціональна архітектура екологізації соціально-економічного розвитку, яка націлена на зниження техногенного тиску на довкілля і посилення процесів господарського використання широкого спектра екосистемних послуг, що продукуються різноманітними біогеоценозами. Магістральною ланкою такої архітектури виступає інституціональне забезпечення низьковуглецевого розвитку, яке передбачає стимулювання розвитку тих елементів національних господарств, що сприяють зниженню викидів парникових газів та збільшенню обсягів продукування кисню. З огляду на це, як перспективний напрям «зеленої» економіки та низьковуглецевого розвитку варто розглядати використання екосистемних послуг лісів, що також отримало додатковий імпульс у зв'язку з поглибленням децентралізаційних процесів та інституціональних трансформацій у лісовому господарстві.

Більше того, саме поглиблення децентралізаційних процесів вимагає пошуку додаткових резервів соціально-економічного піднесення територіальних громад. Специфічними особливостями відзначається цей процес у регіонах, які мають високий рівень лісистості. Тобто прискорення темпів розширеного відтворення основних складових господарського комплексу такої групи регіонів залежить від підвищення ефективності використання наявного лісоресурсного потенціалу. В умовах, коли породно-вікова структура лісового фонду окремих адміністративних утворень не дає можливості здійснювати у значних масштабах

рубки головного користування, вагомого значення набуває створення умов для використання корисних властивостей лісів у рекреаційних цілях. Отже виникає необхідність у розбудові інфраструктури рекреаційного лісокористування, щоб такі властивості повною мірою використати для потреб туризму, оздоровлення та санаторно-курортного лікування місцевого населення і громадян, які проживають в інших регіонах, а також громадян зарубіжжя. Програмування заходів розбудови інфраструктури рекреаційного лісокористування має базуватися на врахуванні всього комплексу функцій, які виконують екосистемні послуги лісів рекреаційного спрямування.

Соціальна функція рекреаційного лісокористування пов'язана зі створенням нових робочих місць, що виникнуть внаслідок введення додаткових інфраструктурних об'єктів у зв'язку з розширенням переліку рекреаційних послуг, які будуть надавати лісові господарства, спеціалізовані рекреаційні установи, домогосподарства та суб'єкти підприємницької діяльності, в переліку видів діяльності котрих є рекреаційна діяльність. Дана функція також пов'язана з тим, що все більша кількість громадян отримує можливість користуватися рекреаційними благами лісів і покращувати стан фізичного та психічного здоров'я, що є дуже важливим для реабілітації громадян, постраждалих внаслідок воєнних дій.

Природоохоронна функція рекреаційного лісокористування впливає з того, що надання пріоритету використанню корисних властивостей лісів автоматично зменшує потребу в освоєнні найбільш ліквідної складової деревної маси і тим самим сприяє підвищенню рівня стійкості лісових біогеоценозів. Рекреаційне лісокористування сприяє покращенню регулювання водно-повітряного режиму у місцях концентрації лісоресурсних благ, а також збереженню цінних видів флористичних і фауністичних ресурсів лісу. Також рекреаційне лісокористування дає можливість нарощувати обсяги продукування кисню, що відповідає комплексу міжнародних природоохоронних конвенцій в царині боротьби з кліматичними змінами.

Економічна функція рекреаційного лісокористування забезпечує підвищення рівня капіталізації розширеного відтворення та господарського освоєння лісоресурсного потенціалу, а також створює додаткові умови для диверсифікації виробничо-господарської діяльності постійних лісокористувачів. Введення додаткових потужностей рекреаційного лісокористування дає змогу вести прибуткову діяльність постійним лісокористувачам навіть за умови домінування у віковій структурі молодняків та середньовікових насаджень. Рекреаційне лісокористування також сприяє розширеному відтворенню потенціалу суміжних галузей, зокрема будівельних підприємств, підприємств торгівлі та громадського харчування, що у підсумку створює додатковий синергетичний ефект в частині соціально-економічного піднесення територіальних громад.

Водночас для прискорення темпів розвитку рекреаційного лісокористування необхідним є застосування комплексу бюджетно-податкових та грошово-кредитних стимулів як на загальнонаціональному рівні, так і на рівні територіальних громад. Такого роду стимули мають охоплювати спектр методів, інструментів та важелів, які підвищують заінтересованість постійних та тимчасових лісокористувачів максимальною мірою використати природоохоронну, соціальну та економічну функції рекреаційного лісокористування. Стимулювання прискорених темпів розбудови інфраструктури рекреаційного лісокористування дасть змогу в умовах наявних природно-ресурсних обмежень забезпечити належний рівень комерціалізації екосистемних послуг лісів, в першу чергу у рекреаційних цілях, і тим самим вести лісокористувачам прибуткову виробничо-господарську діяльність навіть за наявності низької частки стиглих та перестійних насаджень у віковій структурі лісового фонду.

Бюджетно-податкові та грошово-кредитні стимули мають бути закладені в національних та регіональних програмах розвитку рекреаційного лісокористування. Певне інституціональне підґрунтя для розроблення такого роду програм вже існує, оскільки використання лісів у рекреаційних цілях закріплено як пріоритет розвитку лісового господарства в численних нормативно-правових

актах. В умовах, коли розбудова інфраструктури рекреаційного лісокористування супроводжуватиметься наданням прямої та непрямой бюджетної допомоги, наданням податкових пільг та можливістю отримання кредитних ресурсів під пільгові процентні ставки, постійні лісокористувачі будуть зацікавлені максимальною мірою використати наявний потенціал екосистемних послуг лісів у рекреаційних цілях, а це дасть змогу у підсумку підвищити ефективність ведення лісового господарства в цілому.

Також такого роду стимули мають застосуватися і для територіальних громад, які у 2021 році отримали самозаліснені сільськогосподарські землі державної власності поза межами населених пунктів, які не завжди є придатними для повернення у продуктивний сільськогосподарський обіг. За наявності перерахованих стимулів територіальні громади будуть зацікавлені перетворити такі самозаліснені землі у полігон для здійснення рекреаційного лісокористування як через передачу їх у користування спеціалізованим лісовим господарствам, або ж шляхом створення комунальних підприємств рекреаційного профілю.

Реалізація в Україні бюджетно-фіскальної децентралізації призвела до зростання можливостей територіальних громад надавати преференції з місцевих бюджетів для тих суб'єктів підприємницької діяльності, які виступають основними структуроутворюючими підприємствами місцевого господарства. У багатолісних районах соціально-економічне піднесення сільських громад значною мірою залежить від масштабів використання екосистемних послуг лісів у рекреаційних цілях. З огляду на це, для місцевого самоврядування рекреаційне лісокористування має стати об'єктом бюджетного стимулювання.

Доцільність формування сучасної системи стимулювання використання екосистемних послуг лісів у рекреаційних цілях дасть змогу забезпечити структурну перебудову регіональних господарських комплексів лісозабезпечених регіонів у бік орієнтації на низьковуглецевий розвиток, зокрема через імплементацію у практику господарювання базових пріоритетів, які затверджені основними міжнародними природоохоронними конвенціями в останні десятиліття.